

ประเภทภูมิปัญญาด้าน ประดิษฐ์ แป้ง เครื่องทุ่นแรง

ชื่อภูมิปัญญา ครกมอง (ครกกระเดื่อง)

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

ครกมอง คือครกใช้สำหรับตำข้าวหรือใช้สำหรับตำอย่างอื่นที่ต้องการ เช่น หยวกกล้วย ตำน้ำผัก เป็นต้น แต่จะไม่นิยมนำครกที่ใช้ตำข้าวมาตำรวมกับอย่างอื่น

ครกมอง นับเป็นภูมิปัญญาปัญญา ทางด้านการประดิษฐ์ (แป้ง) เครื่องทุ่นแรงของคนพื้นบ้านพื้นเมืองในสมัยโบราณ ที่มีกันทุกบ้านเรือน แต่ในปัจจุบันมีให้เห็นนิยมน้อยมาก เพราะเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่พัฒนาขึ้น ทำให้ครกมองลดความสำคัญลงจนปัจจุบันแทบจะไม่มี จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

กระบวนการ

ครกมอง ประกอบขึ้นด้วยไม้ทำจากไม้ขนาดใหญ่เนื้อแข็ง มีส่วนประกอบเป็นครกมอง (ครกกระเดื่อง) ดังนี้

1. ตัวครก เรียกว่ามองขุดจากไม้ซุงเนื้อแข็งประเภทไม้สัก ประคูดู เส้นผ่าศูนย์กลาง 50 ซม. ยาวประมาณ 1.50 - 2.00 เมตร
2. คันมอง เป็นไม้เนื้อแข็งส่วนมากจะใช้ส่วนปลาย มีน้ำหนัก ใหญ่ยาวประมาณสองวา เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 - 6 นิ้ว ส่วนทางปลายที่ใช้เหยียบจะดากให้เป็นรูปยาวรี เพื่อสวมใส่ในแกนกลางของกระเดื่อง เรียกว่า “ห้ามอง” และวางตรงรูเสาหลักทั้งสองข้างเรียกว่า “ขามอง” ตรงส่วนปลายของคันมองจะเจาะรูประมาณ 3 - 4 นิ้ว เมื่อสวมใส่เสาหลักทำมาจากไม้เนื้อแข็งเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 - 5 นิ้ว ยาวประมาณ 70 - 80 ซม. แล้วตอกด้วยลิ้มเรียกว่า “เซ่มอง”

วิธีการ

เวลาตำ จะเหยียบตรงปลายสุด เรียกว่าหางมอง คันมองจะกระเดื่องขึ้นลงเป็นกลไกในการทำจึงเรียกว่า ครกมอง

สำหรับมติในการใช้มอง เวลาทำเสร็จจะถอดเสาออกเวลาจะตำก็ประกอบใหม่อีก โดยไม่เอาเสาเข้าครก เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้เกิดการอัปโชคลาภ (แก่น) และมีมติห้ามกลิ้งครกนำครกจากที่อื่นเข้ามาบ้านเพราะจะทำให้เกิดขี้ด เป็นวิบัติภัยหน้า

แหล่งข้อมูล

นาย ญาณ สองเมืองแก่น

บ้านเลขที่ 184 หมู่ 4 ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

☎ 054 - 781105